

Het paradijs verbeelden en het leven vieren

Judy Jaffe-Schagen

Met 's avonds thuis een grote tafel, lekker eten en vijftientig vrienden en twee weken later de opening van een tentoonstelling van zijn werk in het Joods Historisch Museum, viert Eli Content (Vevey, Zwitserland, 1943) eind augustus zijn zeventigste verjaardag.

'Ik ben gek op feestjes en een voorstander van verjaardagen.' 'Je moet vieren wat je kunt vieren en verder zeg ik niets meer.'

Naar Eli moet je ook eigenlijk niet willen luisteren, naar Eli moet je vooral kijken. Dan zie je een fascinerende, prachtige wereld waarin het paradijs vrijwel altijd aanwezig is. 'Het paradijs', zegt Eli, 'is de perfecte plaats.' 'Maar perfect is saai.' Toch, ondanks de saaiheid van perfectie, schildert Eli steeds opnieuw het paradijs. 'Waarom dat zo is, daar heb ik nooit over nagedacht.'

'Vermoedelijk zit in me het paradijs dat eruit wil'.

Elke dag gaat Eli naar zijn atelier. In ieder geval wil hij er voor twaalf uur 's ochtends zijn. Op zaterdagochtend gaat hij eerst naar de snoge. 'Ik word ongelukkig wanneer ik niet elke dag naar het atelier kan gaan. Het atelier is de perfecte plek.'

In tegenstelling tot die andere perfecte plek, het paradijs, waar alles af is, is het atelier de plek waar dingen die er nog niet zijn of in ieder geval nog niet te zien zijn, beeldend gemaakt worden. Wanneer hij werkt is hij alleen.' Ik kan niet schilderen met een ander erbij.' Om de eenzaamheid te verdrijven luistert hij naar muziek. Omgeven door literatuur, muziek en verf, begint hij elk atelierbezoek met een kopje thee en blijft daar 'tot ik het heb gezien'.

De voorstellingen, het materiaal en het kleurgebruik veranderen door de jaren heen. Blijvend is dat het jodendom voor zijn schilderkunst bepalend is. 'Maar ook mijn beleving van het jodendom verandert en met deze verandering ook mijn schilderkunst.' 'Mijn jodendom is een jodendom met een God.' 'Beresjiet is het mooiste boek ooit. De eerste zin is al een meesterwerk: In het begin schiep God de hemel en de aarde. Het is van grote klasse hoe het er staat. Het is poetisch, je kunt er niets anders van maken.'

In het werk van Eli komen letters en woorden vaak voor 'Ik ben gek op het Hebreeuwse schrift. Dat komt iedere keer weer terug. Het hoeft geen tekst te zijn, het gaat me om de letters. De letters moeten op een schilderij in een bepaalde verhouding tot elkaar staan. Het is vaak een wirwar van letters, het kunnen ook blaadjes aan een boom zijn. In het werk *Beresjiet, het Paradijs* dat Eli speciaal voor de *cabana*, de loofhut van de Portugese synagoge maakt en dat vanaf de opening

van de tentoonstelling daar permanent te zien zal zijn, zijn letters alom aanwezig. Het toont een silhouet van een mens, opgebouwd uit letters van het Hebreeuwse alfabet, dieren en vruchtbomen. Ook de arba'a miniem zijn afgebeeld. Als ondergrond gebruikt Eli Hebreeuwse kranten.

Al in 2005 ontwierp hij voor het kindermuseum, een permanent onderdeel van het Joods Historisch Museum, drie glas-in-loodramen waarop afgebeeld drie bomen die ook naar *Beresjjet* verwijzen. De levensboom en de boom van de kennis van het goede en kwade opgedeeld in twee bomen, uitgesneden uit een respectievelijk witte en zwarte achtergrond. Een kolom van Hebreeuwse letters bracht Eli op een van de wanden van het kindermuseum aan. De letter alef is boven afgebeeld en de letter taf onderaan.

'De letters *alef* en *taf* laat ik vaak in mijn werk voorkomen. Dat staat niet alleen voor het hele alfabet maar het laat ook het begin en het einde zien. Het woord *emet*, opgebouwd uit *alef*, *mem*, *taf*, komt ook vaak voor. Emet betekent waarheid. De waarheid waarmee het karakter van God wordt uitgedrukt. Eli vindt dat God voluit en niet als G'd geschreven kan worden. Hij verwijst naar Code, een gedicht van Gerrit Achterberg, waarin Achterberg God als g,o,d, schrijft. Ook Achterberg gebruikt het alfabet, om er sleutelwoorden mee te combineren.

Code

De levenskracht die gij eenmaal bezat
verdeelt zich nu over het abc.

Ik combineer er sleutelwoorden mee
en open naar uw dood het zware slot.

Het is, in 't vers, de figuratie: God,
te vinden in de letters g, o, d,
in deze volgorde, maar niet per se,
ook ander formaties kunnen dat.

Iedere serie, elke schakeling,
uit welke taal genomen, is geschikt,
zolang ze in de juiste spanning staat.

De dichter, onder 't schrijven, weegt en wikt,
op dood en leven een schermutseling,
totdat de deur eindelijk open gaat.ⁱ

Op het eerste gezicht lijken Eli's schilderijen, in tegenstelling tot het gedicht van Achterberg, niet zozeer over leven en dood te gaan maar meer over een strijd tussen de onvolkomendheden van het leven en de perfectie van het paradijs. Wanneer je echter naar de titels kijkt die Eli aan zijn schilderijen geeft blijkt de dood niet ver weg. Bijvoorbeeld bij het schilderij Mensj (3) uit 2012-13, luidt het onderschrift: *Mijn aangezicht is gansch bemodderd van weenen en over mijn oogleden is des doods schaduw* Job 16-16. Dit schilderij is een van de drie schilderijen van mensfiguren die samen met een schilderij van een boom tijdens de tentoonstelling in het prentenkabinet van het Joods Historisch Museum te zien zijn. Ooit zei Eli dat hij nooit figuren zou afbeelden, in navolging van het beeldverbod in het jodendom. Nu zegt hij 'nooit is heel lang. Ik heb altijd figuren geknipt en geplakt. Hoe ouder je wordt hoe meer dingen erbij komen. Je verandert en vernieuwt.' Nog steeds zijn het geen echte mensen, het zijn afbeeldingen van een Mensj. Deze schilderijen laten duidelijk zien dat de literatuur die Eli leest naar voren komt in zowel de afbeeldingen die hij maakt als in de titels die hij zijn werk meegeeft. Alle vier de schilderijen hebben als onderschrift een citaat van een dichter of uit de *Tenach*.

Zo heeft het schilderij van de boom (2011) als titel een dichtregel van Heinrich Heine, *Ein Fichtenbaum steht einsam. Er träumt von einer Palme: Einsam und Schweigend Trauert*.ⁱⁱ Een Fichtenbaum is een pijnboom. Met dit gedicht en de titel van het schilderij in het achterhoofd verwijst Eli's boom misschien naar het verlangen van een man naar een vrouw. Het is een liefdesgedicht waar de, in de Duitse taal, mannelijke pijnboom droomt over de vrouwelijke palm.ⁱⁱⁱ In joodse liefdesgedichten wordt ook vaak met het vrouwelijke Jeruzalem aangeduid. Waarschijnlijker is het dat Eli Content met deze boom, zijn voortdurend verlangen naar (het afbeelden van) het paradijs toont.

Aug 2013

ⁱ Achterberg, G. (2005) Alle gedichten deel I, Verzamelde gedichten. Uitgever: Atheneum - Polak & Van Gennep, Amsterdam

ⁱⁱ Heine, H., Buch der Lieder (1827)

ⁱⁱⁱ Deutscher, G. (2012) Door de bril van de taal. Hoe woorden de wereld kleuren.